

PÄÄKIRJOITUS

Taneli Hiltunen

Erikoislaatuisia ihmiskohtaloita ja yhteisöjä muutoksessa pitkällä 1800-luvulla

---

Yhteisöt, sukupuolihistoria, yrittäjäyys, konkurssi, taide, opettaminen, liikkuvuus, suomenkieliset väitöskirjat, kielipolitiikka, musiikki, uusi sotahistoria, Ukrainan sota, media, julkinen keskustelu

Taneli Hiltunen, Turun yliopisto, taneli.hiltunen1@gmail.com

1800-luvun tutkimuksen päivät – aiemmin 1800-luvun tutkimuksen verkoston vuosikonferenssi – tekevät ensi tammikuussa paluun koronavuosien jälkeen. Kyseisen vuosisadan tutkijat eivät luonnollisestikaan ole pitäneet koronavuosina taukoa työstään. Niinpä myös *Ennen ja nyt* -lehden perinteinen 1800-luvun numero ottaa tänäkin vuonna paikkansa vuoden viimeisenä numerona. Numeron teemaksi muodostuivat erikoislaatuiset ihmiskohtalot ja toisaalta erilaiset yhteisöt, jotka kokivat kauaskantoisia muutoksia.

Vaikka miesten toimijuus oli esiteollisessa Suomessa porvarien yrittäjäyden normi, Riina Turunen osoittaa, että naisilla oli merkittäviä rooleja tukijoina ja taustavoimina sekä myös johtajina. Artikkelissa tulevat esille huomattavia taloudellisia riskejä sisältäneen liikkeenharjoittamisen realiteetit ja sukupuolittuneisuus. Kristiinankaupungissa asuneiden ja sieltä käsin toimineiden leskien Clara Sundmanin ja Maria Björkmanin raastuvanoikeudessa 1820-luvulla käsitellyt konkurssihakemukset ja muu tapauksiin liittyvä aineisto valottavat aikalaisasenteita ja -käytäntöjä, jotka voivat tuntua nykyajasta käsin yllättäviltäkin. Esille tulevat samalla kaupunki- ja sukuyhteisöjen tekemä yhteistyö ja toisaalta kauempaakin vaatimuksiaan esittäneiden velkojien ristiriitaiset intressit viime kädessä yksilöitä koetelleessa kriisissä.

Maare Paloheimolla tarkastelun kohteena on nykyisen Saksan itäosasta lähtöisin olleen taideopettajan Ferdinand Fürbringerin tuhansien kilometrien matka 1830–1850-luvuilla lähes koko Itämeren ympäri Keski-Euroopasta Tanskan ja Ruotsin kautta Suomeen ja edelleen Pietariin ja Baltiaan. Taiteilijoiden, käsityöläisten ja erikoisammattilaisten liikkuvuudella oli jo perinteitä. Fürbringer opetti suosioon noussutta itämaista/kiinalaista (pika)maalausta, mutta Helsingissä hän törmäsi ongelmiin, kun hänen osaamisensa ja tarkoitusperänsä kyseenalaistettiin. Hänen ilmoituksensa sanomalehdissä kertovat kuitenkin sekä liikkuvuudesta että osaamisen tehokkaasta markkinoinnista.

Samuli Korkalaisen artikkelissa päästään Suomen lisäksi Inkerinmaalle – tarkastelussa on *Hoosianna*-hymnin leviäminen pitkällä 1800-luvulla ja vakiintuminen adventin suosikkivirreksi. Georg Joseph Voglerin vuonna 1795 alkujaan palmusunnuntain kuorolauluksi tarkoittama sävellysvakiintui 1800-luvulla Ruotsissa, Suomessa ja Inkerinmaalla osaksi adventinviettoa. Ruotsinkielisiltä alueilta se

alkoi levitä suomenkielisille ja Inkerinmaalle 1870-luvulla. Esittämistavat vaihtelivat kirkoissa kuulluista koululaisten ja kuorojen tulkinnoista säätyläiskotien piano- ja huilusoitantaan. Suosioon vaikutti etenkin hymnin oman aikansa kirkkomusiikista poikennut tyyli.

Petri Lauerma luotaa katsauksessaan suomenkielisten väitöskirjojen alkuvaiheita eri tieteenaloilla, jolloin saadaan tarttumapintaa niin tiedeyhteisöön, tieteellisen ilmaisun kehittymiseen kuin kielipolitiikkaankin. Lauerma pohtii, millaiset syyt saivat ensimmäisten suomenkielisten väitöskirjojen tekijät laatimaan opinnäytteensä suomeksi, vaikka tämä saattoi johtaa vaikeuksiin eikä läheskään aina onnistunut.

Lisäksi Jussi Jalonen ruotii oivaltavassa kolumnissaan sitä, miten uusi sotahistoria ei ole Ukrainan sodasta käytävän keskustelun valossa pystynyt vaikuttamaan taloutta ja laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia etualalle tuovasti. Jalonen kritisoi kapeutta, jolla sota on julkisuudessa hahmotettu ja toteaa: ”Historia ei tarjoa vastauksia nykypäivän kysymyksiin, mutta parempi ymmärtämys historiasta edesauttaisi ainakin esittämään oikeat nykypäivää koskevat kysymykset.”

Antoisia lukuhetkiä!